

CUMHURİYETİN BAŞKENTİ ANKARA'DA KENTLEŞME, KONUT VE ÇEVRE

13.10.2015 tarihinde gerçekleştirilen “Cumhuriyetin Başkenti Ankara'da Kentleşme, Konut ve Çevre” adlı konferansın metnidir.

Konuşmacılar;

Prof. Dr. Ruşen Keleş(Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)

Yard. Doç. Dr. Emel Akın: Bugün 13 Ekim. Ankara'nın tarihinde önemli ve gurur verici bir başka gün. 92 yıl olmuş Ankara başkent olalı. Bu 92 yıl gururu, sevinci, gelişmeyi, değişmeyi, dönüşmeyi kapsarken bir taraftan da gerilemeyi, acıyı, hüznü, değersizleşmeyi de kapsıyor. Büyürken küçülen Ankara demiştim bir konuşmamda. Konuşmamın başlığıydı. Hakikaten son 15 yıldır, kuleleriyle, rezidanslarıyla, AVM'leriyle, yolları ile Ankara fiziksel anlamda büyüyor ama bu büyümenin içerisinde Ankara kimliksizleşiyor, başkent kimliği yok oluyor. Mevcut tarihimiz mevcut değerlerimiz yok ediliyor. Her yeri aynı tipte görüyoruz, tiplendiriliyor. Yeşilin yerini beton ve cam alıyor. Ankara dönüşüyor, hızla dönüşüyor. Bu dönem şu sınıfta sınıf sütüdyosu kapsamında dönüşümün dönüşümü Yenimahalle dedik. 3. Sınıfların bir grubu da Gaziosmanpaşa çalışıyor. Yenimahalle 1950'lerden bu yana farklı konut tiplerini ve farklı kent dokusunun katmanlaştığını görebildiğimiz özgün alanlardan bir tanesi. Analiz yapacak öğrencilerimizi Ankara'yı ve bölgeyi farklı kent dokularını, farklı konut tiplerini okuyacaklar, kent okuması yapacaklar ve bu bağlamda, seçilen bir alanda karma işlemlerle konut tasarlayacaklar, analiz ve okumalarını yaptıktan sonra. Ankara kent-konut deyince aklıma gelen ilk isimlerden bir tanesi hiç kuşkusuz Sayın Ruşen Keleş hocam oldu. Programının çok yoğun olduğunu biliyorum. Tüm yoğunluğuna rağmen davetimi hiç tereddüt etmeden kabul ederek burada olması onurlandırdı bizi. Huzurlarınızda bir kere daha teşekkür etmek isterim kendilerine. Hocamı anlatmayacağım uzun uzun. Çünkü anlatmaya kalksam akşam geç saatlere kadar burada oluruz. Ankara kent-konut konularında muazzam bir birikimi var. Yayınları, çalışmaları, etkinlikleri sayısız. Ruşen hocam buyurun kürsüye sizleri davet etmek istiyorum.

Prof. Dr Ruşen Keleş: Sayın Rektörüm, Sayın Dekanlarım, Değerli Öğretim Üyeleri, çok sevgili öğrenci arkadaşlar. Atılım Üniversitesi'nde böyle bir vesile ile bana bir konuşma yapmak fırsatını veren değerli arkadaşlarımıza, özellikle Emel hocamıza teşekkür ederek sözlerime başlamak isterim. Ayrıca bir teşekkürü de şu nedenle altını çizerek yapmak isterim. Genelde bu tür toplantılarda konuşmacının adı verildikten sonra şurada şu tarihte doğmuştur şeklinde eklemeler yapıyorlar. Böyle bir tarih zikretmemiş olması, benim için ayrıca teşekkürü gerektiren bir davranıştır.

Birlikte konuşmanın başlığını belirlerken ne diyelim dedik? Cumhuriyet'in başkenti Ankara'da kentleşme, konut ve gecekondular. Mimarlık fakültesindeki tasarım

konularıyla uğraşan arkadaşlarımızı ilgilendirebileceğini düşünerek. Böyle bir konu gündeme geldiği zaman Ankara'nın başkent olarak kuruluş felsefesi üzerinde birkaç söz söyleme gerekir. Biliyorsunuz Mustafa Kemal'in Ankara'ya gelişi aralık ayının 27'sine rastlıyor, yıl 1919. 6 Ekim 1923 tarihinde, yani Cumhuriyet'in kuruluşundan bir kaç hafta önce, İsmet İnönü ve arkadaşları TBMM'ye bir yasa önerisi sunarlar. Başkentini yerinin değiştirilerek, İstanbul'dan Ankara'ya taşınmasını isterler. Amaçları nedir? Amaçları; iç ve dış çevrelere başkentini yeri ile ilgili bir takım tereddütler hakkında açıklamalar yapmak, durumu açıklığa kavuşturmak. Tabii 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edildiğinde, Ankara çok küçük bir kasaba boyutlarındaydı. Hatırlatmak için söyleyeyim; 1923 nüfusu Ankara'nın 20 bindir. 1950'de 300 bin olmuştur. Bugün 5,5 milyona yaklaşmış durumdadır. O tarihlerde Anadolu bozkırında bir kasaba, kent haline getirilmeye çalışılıyor. Yabancı elçiliklere elçilik binası yapmaları için bedava arsa verdiği halde hükümet, büyükelçileri başkentte birkaç günden fazla tutmak mümkün olamıyor, hemen İstanbul'a dönüyorlar. Bunu Falih Rıfkı Atay'ın kitabında görüyoruz, Çankaya kitabında. Ne konut var ne altyapı var, yeterli kamu hizmetleri de yok. Yeni atanan büyükelçiler birkaç gün kalıp, tekrar İstanbul'a gidiyorlar. Hatta Atatürk büyükelçileri İstanbul'a getirebilmek, orada oturabilmek için şöyle bir yöntem izlemiş; Cumhuriyet'in kuruluş resepsiyonunu, kokteyli Ankara'da yapmak suretiyle onları İstanbul'dan kalkıp getirmeye zorladığı da yine Falih Rıfkı Atay'ın ve Yunus Nadi'nin yazılarından çıkardığımız sonuç. Kısaca başkentini, Ankara'nın çöl ortasında bir vahaya benzer özelliği olduğunu bu sözlerle belirtmek istiyorum. Ama hiç kuşku yok ki Atatürk'le, Atatürk'ün adıyla Ankara neredeyse özdeş hale gelmiştir. Atatürk ve arkadaşları Ankara'yı başkent yapan devlet adamlarıdır. Neler yapmışlar ve bugün hayatta olsalardı Ankara'yı nasıl görür ve değerlendirirlerdi?

Bu konulara kısaca bakarken ve bazı değerlendirmeler yaparken iki yöntem kullanmakta yarar var; bunlardan bir tanesi tümevarımcı yöntemdir, diğeri de tümden gelimci yöntemdir. Tek tek olaylara bakıp onları değerlendirerek bazı sonuçlara varılabilir, bir de bugün Mustafa Kemal yaşamış olsaydı Türkiye'nin kent, kentleşme sorunlarına ve Ankara'ya hangi gözlerle bakardı. Şunu ifade etmek isterim; Ankara'yı başkent yapma kararının kendisi birkaç yönden önem taşıyor. Bunlardan birincisi şudur; 1923 koşulları içerisinde İstanbul bir yarı sömürge, güvensizlik ve entrika kaynağı haline gelmiş durumdaydı. Oysa Ankara baştan beri yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla sonuçlanan devrime destek veren bir kent idi. Dolayısıyla ödüllendirilmesi ve başkent haline getirilmesi haksız bir işlem olmayacaktı. İstanbul'u, nüfusun büyük bir çoğunluğu ulusun çıkarlarına o günlerde ters düşmüş olarak değerlendiriyordu. Genç kuşakların ideallerine yabancılaşmış bir kent olduğu için başkentlik işlevinin bir tarafa bırakılarak, başkent fonksiyonlarının Ankara'ya taşınması gerektiği söyleniyordu. Birinci nokta budur. İkincisi: Anadolu'nun kalkındırılması olayıdır. Anadolu'nun ortasında başkenti Ankara'ya taşımakla, 20 bin nüfuslu bir kasabayı başkent yapmakla Anadolu'da bir çekim merkezi yaratılmış olacaktı. Nitekim Ankara bu düşüncenin uygulandığı tek örnek değildir Türkiye'de. Hepimizin çok yakından bildiği gibi, o yıllardan itibaren özellikle 1930'lu yıllarda

Kayseri'de, Malatya'da, Karabük'de, Sivas'ta, Nazilli'de, Turhal'da çoğunun nüfusu 10 binin altında olan bir takım kasaba gibi yerlerde ekonomik rasyonellik ilkesinin gereklerine uyulmaksızın bile fabrikalar ve kültür kurumları kurulmuş, oluşturulmuştur. Demek ki Ankara'nın başkent yapılması düşüncesinin ardında aynı zamanda Anadolu'nun dengeli bir şekilde geliştirilmesi düşüncesinin de payı vardır. Benim Amerika'da bulunduğum yıllarda tanıdığım Princeton Üniversitesi'nde önemli bir yazar Charles İsabı(?) az önce söylediğim Kayseri, Turhal, Nazilli vs. bu fabrikalardan söz ederken bunlara kitabında Atatürk'ün minareleri sıfatını vermiştir. 1937'de de Mustafa Kemal TBMM'yi açış nutkunda doğu illerinde bir üniversite kurma niyetini dile getirmiştir. Çok yıllar sonra Van'da, Erzurum'da açılan üniversiteler bu niyetin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Hizmetleri halkın ayağına götürme amacının somut ifadeleridir bunlar. Başka ülkelerde de başkentlerin yerini değiştirmek suretiyle nüfusu ve iktisadi faaliyetleri, yatırımları ülke düzeyine daha dengeli bir şekilde yayabilmek için Canberra, Brezilya, İslamabad, Chandigar gibi yeni kentler oluşturulduğunu görmüştük, o ve daha sonraki yıllarda. Hatta bu kentler yeni kent planlaması anlayışları çerçevesinde bahçe kentler, yeni kentler olarak değerlendirildi. Bahçe kent garden city sözcüğü bütün şehir plancılarının daha ilk yıllarda öğrendikleri bir sözcüktür. Bir Amerikalı bilim insanı Avustralya'nın Canberra'sı üzerine yaptığı gözlemlerden sonra yazdığı bir yazıda şunu söylüyordu; gittim, garden city diye biliyorum, baktım, bahçe var fakat şehir görmek imkanına sahip olamadım. Canberra'nın ne kadar yeşillik içerisinde olduğunu ifade etmek için kullandığı söz budur. Tekrar sonuçlandırmak isterim bu konuyu. Ekonomik ve kültürel kurumları ülke düzeyinde dengeli bir şekilde yayma düşüncesinin Ankara'nın başkent olmasındaki itici güçlerden bir tanesi olduğunu kabul etmek gerekir. Bu da daha bölge planlaması kavramının gündemde olmadığı tarihlerde önemli bir atılım olarak değerlendirilebilir. Üçüncüsü; bataklık bir arazi üzerinde küçük bir kasabadan büyük ve çağdaş bir başkent projesine gelelim. Bu nasıl olacak? Bir kasaba başkent yapınca elbetteki oranın nüfusu hızla artacaktır ve Ankara'da da böyle olmuştur. Ben şunu söyleyeyim; 1923'te 20 bin iken 1950'de 300 bine yükselmişti, 1960'da nüfus 650 bin olmuştur. Nüfusun hızla artması öngörülen, beklenen bu kentte belediyenin arazisi yok. Gelen insanların, Ankara'ya göçecek nüfusun ikâmet edebileceği konutlar yapmak gerekiyor. Dolayısıyla bir özel kanun çıkarmak şarttır. Büyük Millet Meclisi'ne 1925 yılında bir kanun tasarısı getirilmiştir. Bu, 583 sayılı yasa olmuştur daha sonradan. Bundan kısaca söz etmek isterim. Çünkü Ankara'nın başkent olma süresince çok önemli bir mihenk taşıdır bu. Bu kanun tasarısı I. TBMM'de görüşülürken şu dört nokta tartışma gündemine gelmiştir değerli arkadaşlar. Bir; acaba kale ve civarındaki eski Ankara'yı geliştirmek mi daha makul bir çözümdür, yoksa başkent yapacağımız Ankara'yı yeni bir kent olarak kurmak mı daha doğru olur. Şuna karar verilmiştir; eski Ankara'ya geleceğin başkent Ankarasını sığdırmak olanağı yoktur. Eski kenti de geliştirmenin de maliyeti yüksek olacaktır. Dolayısıyla bu kanunla Ankara Belediyesi'ne ki o zaman adı belediye değildi. 1925 yılında Ankara Şehremaneti vardı. Belediye ancak 1930'da Belediye yasasıyla Türkiye'de kuruldu. Ankara Şehremanetine 4 milyon metrekare arazinin kamulaştırılarak verilmesi suretiyle çağdaş başkent geliştirilmesi yolunda bir adım atılmış olacaktır. Yeni bir Ankara

kurmaya bu vesile ile karar verilmiştir. İkincisi, tartışma konusu şu olmuştur TBMM'de; acaba konut yapmak için kamulaştırma yapılabilir mi? Bu da önemli tartışmalara yol açmıştır. Şöyle sonuçlanmıştır. Elbette yapılabilir. Çünkü konut, insanların barınma gereksinmelerini karşılayacak bir yer yapmak, kamu yararına bir iş yapmaktır. Kamulaştırma da zaten özel kişilerin ellerindeki arazinin kamu yararına kullanılması amacıyla yapılan bir işlemdir. Bundan da önemlisi üçüncü bir tartışma noktası TBMM'de; başkent Ankara ile ilgili olarak çıkarılan yasa vesilesiyle şu noktada yoğunlaşmıştır. Toprağını kamulaştıracığımız kimselere, özel mülkiyet sahiplerine ne kadar tazminat ödeyeceğiz? Verilmesi gereken karşılık nedir? Genelde birçok ülkede ve Türkiye'de daha sonraki yıllarda esas alınan değer, rayiç değerdir. Piyasada geçerli olan fiyat neyse sahibine onu ödeyerek arsasını kamulaştırabilirsiniz. Ancak bu pahalı birşeydir. Dolayısıyla 4 milyon metrekare arazinin kamulaştırılarak Ankara Belediyesi'ne verilebilmesi için biraz daha ucuz kamulaştırma yollarının aranması gerekiyordu. Yasa tasarısını getirenler şöyle bir çözüm buldular; yıl 1925, 10 yıl geriye gidelim, 1915'te tahrir yani arsa değerleri tahrire tabi tutulduğu zaman, yazıldığı zamanki değerleri belli bir katsayıyla çarparak bulacağımız rakam neyse o miktar fiyat üzerinden kamulaştıralım. Bu da kabul edilmiştir. Böylece 1915 fiyatlarının dörtle çarpılmak suretiyle elde edilecek fiyat üzerinden kamulaştırma gerçekleştirilmiştir. Böylece devlet çok ağır bir yükün altına girmekten kurtarılmış oldu. Ama buna TBMM'de adaletsizliklere yol açarız, özel mülkiyet sahiplerinin haklarını gaspetmiş oluruz şeklinde itirazlar olmuşsa da tabi demokratik bir ortamda oylama yapılarak yasanın geçirilmesi sağlanmıştır.

Burada teknik bir tartışma noktasına daha işaret etmek isterim.1925'te bu yasanın çıkarıldığı sırada Türkiye'de yürürlükte olan anayasa 1924 tarihli anayasaydı. O anayasada kamulaştırma ile ilgili olarak yer alan bir kural var. Deniliyor ki orada; usulüne göre kamu yararı bulunduğu anlaşılmadıkça ve özel yasasına göre rayiç bedeli peşin olarak ödenmedikçe kimsenin toprağı kamulaştırılmaz. Tartışma burdan çıkmıştır. Az önce söylediğim gibi pekala konut için kamulaştırma yapılabileceğine karar veriliyor. Ama peki özel yasası gereğince rayiç bedeli peşin verilmek suretiyle. Tabi kamulaştırma özel bir yasaya dayanılarak yapılıyor. O tarihte de kamulaştırma işlemlerinin yapılmasında dayanan mevzuat o günkü adıyla istimlak kararnamesidir. Yani kamulaştırmayla ilgili Kanun Hükmünde Kararnamedir. O özel yasa rayiç değer diyor, siz nasıl oluyor da rayiç değer üzerinden kamulaştırmıyorsunuz da 1915 değerleri üzerinden kamulaştırıyorsunuz şeklinde bir itirazı ortadan kaldırabilmek için şunu söylemişlerdir; çıkarmakta olduğumuz 583 sayılı yasa bu konuyla ilgili özel yasadır. Dolayısıyla burada anayasaya aykırılık yoktur.

Son bir nokta, 583 sayılı kanunla çağdaş başkent Ankara'nın oluşturulması doğrultusundaki önemli adından söz ediyorum. Son tartışma noktası şudur; kamulaştırma yapılırca etraftaki arazinin, arsanın değerleri yükselecektir, artacaktır. Talep arttıkça bir ürüne, mala onun fiyatı da artar biliyorsunuz, ekonominin kuralı. Peki bu artan değer arsa sahiplerinin mi olmalıdır yoksa bu değerlerin artışına

yapılan işlemler sonucunda ön ayak olan, öncülük eden devlet, toplum bundan bir pay almak hakkına sahip olmamalı mıdır? Bu konuda tartışıldıktan sonra şu sonuca varılıyor; toplumun da artan arsa değerleri üzerinde hakkı olduğunu kabul etmek ve bunu belli, makul yöntemlerle bir ölçüde kamuya kazandırmak gereklidir.

4 milyon metrekare toprak Ankara Şehremaneti'ne kazandırıldıktan sonra başkent Ankara, nüfusunun da artmasıyla hızlı bir büyüme sürecine girdi. Bu kadar hızla büyüyen bir kentte tabii ki plansız bir gelişme olamazdı. 1925'te Ankara'nın planıyla ilgilenenler oldu fakat asıl planı uluslararası bir yarışma sonucunda Hermann Jansen kazandı. 1932 yılında yürürlüğe giren plan onaylandığında Ankara'nın nüfusu 75 bin olmuştu. Ama plan 50 yıl sonra kentin nüfusunun 300 bin olacağı kendisine bir direktif olarak verilerek hazırlanmış bulunuyordu. Bu nedenle 50 yıl sonrasını görmek çok zor olduğu için o günlerin koşullarında dahi çok kısa bir süre sonra ceket vücuda dar gelmeye ve koltuk altlarından sökmeye başlamıştır. Bu nedendir ki 1956'da Uybadin Planı adı verilen yeni bir plan hazırlandı Ankara için. Daha sonra da başka planlar gündeme geldi. En son 2005'te 2025 yılı öngörülerek hazırlanan planda Ankara nüfusunun eğer yanlış kaynaklardan almadıysam 8 milyona yaklaşacağına ilişkin kestirimler var. Ankara'nın Jansen Planı'nda üzerinde önemle durulmasına özen gösterilen nokta kentin büyüklüğünün belli bir optimal düzeyi aşmamasıdır. Bir de bölgeleme konusuna önem verilmiştir. Bakanlıklar, kültür tesisleri, oturma alanları(Bahçelievler gibi), sanayi bölgesi, parklar, yeşil alanlar vs. Biliyorsunuz Atatürk ve arkadaşları Ankara'yı başkent yapma kararı aldıktan sonra en çok önem verdikleri konulardan biri kamusal alanların, yeşil ve açık alanların yeterli ölçüde yurttaşlara, kentdaşlara, hemşehrilere sunulabilmesiydi. Bu nedendir ki Gençlik Parkı yakın zamanlara kadar Ankara'nın ihtiyacını fazlasıyla karşılayan kamusal bir alandı. Hipodrom oluşturulmuştur. Ziraat Enstitüsü diye bilinen bugünkü Ziraat Fakültesi'nin yerleşkesi yine hala bir ölçüde yeşilliğini koruyan kent parçalarından biridir. Nihayet bugün varlığıyla yokluğu arasında teşhis koymakta zorluk çektiğimiz Atatürk'ün kedi özel vasiyetiyle bağışlanan Atatürk Orman Çiftliği arazisidir. Atatürk çağımızın yöneticilerinden farklı olarak kendisini değil ulusunu ve devletini zengin etmeye özen gösteren eşsiz bir devlet adamıydı. Çiftliklerini bu nedenle ulusuna bağışladı 1937 yılında. Bağış dilekçesinde yer alan sözleri şöyle: Çiftliklerin yararına dikkat çekmeye değer toprağın planlanması ve geliştirilmesi, eğlenme ve dinlenme amacıyla halka açık alanlar, kamusal alanlar oluşturulması bu yararlar arasındadır. Daha sonra Atatürk Orman Çiftliği'nin özellikle 1950'den itibaren başına gelenleri bilmeyen yoktur. 1950 yılında özel bir yasa çıkarılmıştır ki Atatürk Orman Çiftliği arazisi çarçur edilmesin. Çiftlik arazisinden başka devir ve temlik yapılabilmesi TBMM'den özel yasalar çıkarılmasına bağlı hale getirilmiştir. Ama ne yazık ki 1950 ile 2006 yılları arasında geçen 56 yıl içinde türlü yöntemlerle Atatürk Orman Çiftliği arazisinin talanı sürmüştür. Üniversitelere, kooperatiflere, T.C. Karayollarına, otogar amacına, mezarlıklara ve varlığı bu şekilde arazinin üçte birine kadar inmiştir. Ama asıl öldürücü darbeyi vuran düzenleme 2006 yılında 5524 sayılı yasa ile planlama yetkilerinin Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmesiyle başlamış, 1992'de sit alanı olarak tescil edilmiş olan çiftlik, 1998'de birinci derecede doğal sit vasfı

kazandığı halde 2011 yılında üçüncü derecede doğal sit alanı olma şeklinde bir tür tenzili rütbe diyebileceğimiz omuzlarındaki binbaşılık, yarbaylık yıldızları sökülerek üstteğmenliğe düşürülmüştür. Burada devlet ile belediyenin çiftliği bitirmek için bir işbirliği yaptıkları açık bir şekilde görülüyor. Oysa Atatürk'ün vasiyeti, Atatürk Orman Çiftliği'nin hangi amaçlarla kullanılmak üzere ulusuna bağışlandığını açıkça gösteriyor. 1973'te bile Tarım Bakanlığı'na Atatürk Orman Çiftliği sınırları içinde 176 hektarlık bir arazinin Ankara Belediyesi'nce satma yetkisi veren bir yasa çıkarıldı. 1973 bir askeri müdahale dönemidir. O yasa Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün önüne getirildiğinde Korutürk bu yasayı veto etmiştir. Veto iki gerekçeye dayanıyor. Birincisi şöyle; çiftlik arazisinin küçülmesine yol açar. İkinci gerekçe ise şudur; Atatürk'ün bu çiftliği oluşturmaktaki gerçek amacını gerçekleştirmeye engel bir durumdur. Dolayısıyla 1973'de Cumhurbaşkanı'nca veto edilen bu yasa, üç yıl sonra tekrar parlamentonun gündemine getirilmiş ve 2015 sayılı bir yasayla maalesef kanunlaştırılmıştır. Bu yapılaşmada kent plancıları için, mimarlar için, peyzaj mimarları için, sıradan bir vatandaş için ve son derece önemli bir konu olduğu için dikkatinize sunmak istedim. Hem anayasamızın hukuk devleti ilkesi ile ilgili 2. Maddesi hem mülkiyet hakkıyla ilgili 35. Maddesi hem tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması ile ilgili 63. Maddesi ihlal edilmiştir. Kanunilik ve meşrûluk iki ayrı kavramdır hukukta. Bazı düzenlemeler, bazı işlemler, bazı eylemler kanuna uygun bir şekilde yapılabilir, parlamantodan yasalar geçirilebilir. Ancak bunların meşru sayılabilmesi kamu vicdanında, insanların duyuncunda haklı olduklarına dair bir izlenim uyandırmasına bağlıdır. Atatürk Orman Çiftliği'nin başına gelenleri 1950'lerden beri gözden geçirdiğimiz zaman, ne yazıkki burada sadece hukuka aykırılık değil, ahlaka etik kurallara da açık bir aykırılık görüyoruz. Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün başış dilekçesinin iki cümlesini size okuduktan sonra konut ve gecekonduların konularına geçmek istiyorum. Atatürk Orman Çiftliği arazisi de dahil olmak üzere çiftliklerini 1937 yılında Bakanlar Kurulu'na vermiş olduğu dilekçede ulusuna başışlarken, "Mal ve mülk bana ağırlık veriyor. Omuzumdaki bu yükü ulusuma armağan ederken büyük bir rahatlık ve ferahlık duyuyorum" demiştir. Böyle bir sözü 21. Yy'da duyabileceğiniz başka bir devlet adamı bulmak mümkün değildir. Ek olarak şunu da söylemiştir; Uluslar sahip buldukları topraklar üzerinde sadece mülkiyet hakkının sahipleri olarak değil insanlık aleminin temsilcileri olarak da yaşarlar. Üzerinde buldukları, sahip oldukları toprakları kullanırken insanlığın bu toprakların gelecek kuşaklar tarafından da bunlar üzerinde hak sahibi olduklarını unutmamak zorundadırlar. Bu düşünceler 1935-1936 yılında dilekçelerde geçiyor. Aradan 50 yıl geçtikten sonra ortak geleceğimiz adını taşıyan Brundtland Raporu ancak gelecek kuşakların da doğal değerler, tarihsel ve kültürel varlıklar üzerinde hak sahibi olacağını dünya kamuoyunun gündemine getiriyor. Yönetenlerimizin hangi tarihlerde nerelerde olduklarını gösteren çok dikkat çekici bir örnektir bu.

Değerli arkadaşlar, bir kentin, bir kasabanın çağdaş bir başkent durumuna getirilebilmesi, oraya akın edecek nüfusun ve doğal nüfus artışıyla artan nüfusunun barındırılmasına elverecek ikametgahların yapılmasını gerektirir. Ne yazık ki sadece Ankara'da değil bütün Türkiye'de devlet, kamu sektörü ve özel sektör artan nüfusun,

büyüyen aile sayısının konut ihtiyacını tam anlamıyla karşılamayı başaramamıştır. Aradaki açığı kapatan ne olmuştur? Gecekondu olmuştur. Dolayısıyla 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de gecekondu sayısının büyük bir hızla yükseldiğini görüyoruz. Bazı rakamları size vermek isterim. 1950'de Ankara'da 12 bin gecekondu vardı. Kent nüfusunun % 22'sini oluşturuyordu. 1960'a geldiğimizde gecekondu sayısı 70 bine yükselmiştir. 1960'deki gecekondu nüfusu kent nüfusunun %56 sına yükselmiştir, yarısını geçmiştir. 1970'de gecekondu sayısı 144 bine yükselmiştir, kentin nüfusunun gecekonduya yaşayanlara oranı biraz daha yükselmiştir. En son 2002 yılında –o tarihten sonra kentsel dönüşüm başladı biliyorsunuz, artık 30 katlı gecekondu yapmak gündemdedir-500 bin gecekondu şehir nüfusunun %62'sini barındırıyordu ve Türkiye'deki gecekonduların dörtte biri Ankara'da bulunuyordu. Bu örnekleri şunun için verdim. Proje konunuz olan Yenimahalle zikrettiğimiz rakamlarla ilgisiz değildir. Çünkü Ankara'da gecekondu sayısının ve gecekonduya yaşayan nüfusun hızla artmakta olduğunu gören yöneticiler 1948 yılından itibaren bu soruna nasıl bir çözüm bulabiliriz sorusunu sormaya başladılar ve ilk olarak 1948'de ard arda iki tane yasa çıkarıldı. Bunlardan bir tanesi 5218 sayılı yasadır. Amaç şudur; gecekondu yapacak olanlara arsa verirse, kredi sağlarsak ve belli bir süre içerisinde konut yapma mecburiyeti getirirsek bu sorun çözülür. Çünkü sıkıntı buralarda. Peki kimlere arsa yardımı yapılsın? Zikretmiş olduğum 5218 sayılı yasa bunu belirlemiştir. Diyorki; çok sayıda çocuğu olanlar, Ankara'da evi olmayanlar, Ankara'da sürekli iş sahibi olanlar, Ankara'da yerleşme tarihi daha eski olanlar ve mali durumu devletten mali destek görmesini gerektirecek kadar yoksul olanlar. Bunlara arsa verilecek belediyece. En geç iki yıl içinde kendilerine tahsis edilen arsalar üzerinde konut yapılacak. Başkalarına satıp zengin olmak yok. Mademki konut ihtiyacını karşılamak amacıyla bu tahsis yapılıyor, iki yıl içerisinde bu evleri yapmak zorundadırlar. Parası yoksa ne yapacak? Ona da çözüm bulmuş. O zaman var olan Türkiye Emlak Kredi Bankası bunlara on yıl içinde eşit taksitlerle geri ödenecek şekilde kredi verecek. İşte Yenimahalle'nin kuruluşunu sağlayan yasa budur, yıl 1948. Tabi sorun sadece Ankara'nın değil bütün Türkiye'nin sorunu olduğu için birkaç hafta sonra TBMM'de bu yasayı getirenler düşünmüşler ki başka yerlerde de bu sorun var. Yeni bir kanun çıkmış. 5228 sayılı yasayla aynı koşullar bütün Türkiye'ye yaygınlaştırılmıştır. 1984'ten itibaren önce 2487 sayılı Toplu Konut Yasası, sonra bugün uygulanmakta olan 2985 sayılı Toplu Konut Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle Toplu Konut İdaresi'nin devlet içinde devlet niteliği taşıyan merkezi bir idare kuruluşu olarak kurulmuş olmasıyla belediye ve belediyeler kendilerini yavaş yavaş bu devrenin dışına çekmişlerdir.

Sonuçlandırmak için birkaç söz daha söylemek isterim. Ama ondan önce 1990 yılında Ankara Belediyesi'nin çıkarmış olduğu bir Ankara Dergisi var. Orada Ankara üzerine yazmış olduğum bir yazının koç kısa üç paragrafını size okumak istiyorum. Birbirine bağlı ve bizim konuşmakta olduğumuz, tartışmakta olduğumuz konularla ilgili. Şöyle demişiz: Ankara'yı başkent yapma kararının ardında Cumhuriyet'i kuranların her alanda çağdaşlaşma özlemleri yatıyordu. Çağdaşlaşmayı bilimin ve rasyonelliğin geleneklerine her zaman bağlı kalmak biçiminde algılayan Atatürk ve

arkadaşları, bu dünya görüşlerini başta Ankara olmak üzere kentlerin planlı, düzenli ve sağlıklı gelişmesine de egemen kılmak istemişlerdir. İşe insanların kılık kıyafetlerinden, kentlerin temizlik ve güzelliğinden başlamış olmalarını yadırgayanlar olmamış değildir. Nasıl fesi çıkartarak yerine şapkayı koymakta kafanın içinde devrim yapmanın önkoşulunu görmüşlerse, kentleri çağdaşlaştırmayı da genel olarak toplumu çağdaşlaştırmanın başlangıcı olarak değerlendirmişlerdir. Dolayısıyla ilk bakışta biçimsel çabalarla olmaktan ötede bir anlamı yokmuş gibi görünen kimi çabaları gerçekleştirmek istedikleri devrimin özüyle kanımca doğrudan doğruya ilgilidir. Atatürk'ün öngördüğü kentsel yaşam, bütün bireylerin insan haklarının hepsinden özgürce yararlandıkları ve maddi ve manevi kişilik ve değerlerini rahatça geliştirebildikleri bir uygar kent yaşamı idi. Gerçekten Ankara'nın başkent yapılması, yeşil alanların genişletilmesi, kent topraklarının mülkiyetinin kamu denetimine alınması bugünün gelişmekte olan ülkelerinin özenle sahip çıkmak istedikleri, fakat çoğu zaman başaramadıkları çok önemli bir kent-bilim ilkesidir. Yeryüzünde çok az sayıda başkent yönetiminin ve önderlerinin dünya görüşleri ve ideolojileriyle bu ölçüde açık bir özdeşleşme içine girmiştir. Gerçekten Mustafa Kemal'in ağaç ve yeşillik sevgisi sadece Ankara'ya özgü değildir. 16 Kasım 1937'de Diyarbakır Vali konağında verilen özel bir çayda Diyarbakır için söylediği şu sözlerde de doğaya ve tarihi değerlere verdiği önemi açıkça dile getiriyor. Hala bu sözler Diyarbakır'da o zaman vali konağı olan bugün bir müze olan nehrin kenarındaki binada asılıdır. Biliyorsunuz Diyarbakır UNESCO tarih mirası listesine sokulurken bu değerler öne sürülerek o kazancı elde etmiştir. Şöyle diyor büyük önder: “ Diyarbakır'ın tarihi kalesinin orta yerinde büyük bir meydan yapılacak ve kaleyi iç taraftan bir tur yolu çevreleyecektir. Bu meydan aynı zamanda bir park halinde geliştirilecek, ağaçlandırılacaktır. Buradan kale boyunca uzanan yola muhtelif doğrultularda caddeler açılacak, caddeler arasında bölünecek olan kısımlar bugünkü Diyarbakır'ın mimari özellikleri üstünde taşıyan avlulu, havuzlu ve bahçeli evler olacaktır. Yeni Diyarbakır kurulur ve eski Diyarbakır da imar ve tezyin edilirken yani süslenirken tarihi kıymeti haiz tek bir eser hırpalanmayacak ve en iyi şekilde muhafaza edilecektir.

Sonuçlandırmak için şöyle söylemek isterim. Tümünden gelimci bir yaklaşımla bakmak gerekirse, Cumhuriyeti kuranların sıkıca uzun süre bağlı kaldıkları bir takım ilkeler vardı. Bunları hepiniz biliyorsunuz. Cumhuriyetçilik, Laiklik, Devletçilik, Ulusçuluk, Halkçılık ve Devrimcilik. Bunların hepsiyle şehir konularımızın çok yakından ilgili olduğunu görüyoruz. Fakat bunlardan bir tanesi özellikle Devletçilik, özel mülkiyet karşıtlığı anlamına gelmiyor. Kamu yararı amacıyla özel mülkiyetin kullanımına bir takım sınırlamalar getirilmesi anlamına geliyor. Şehirlerin gelişmesine, büyümesine, düzenlenmesine planlı bir müdahale anlamına geliyor. Biliyorsunuz bir süreden beri Dünya Bankası ve IMF plan karşıtı tavırlar içerisine girdiler. Bazı kitaplarında planı bırak piyasaya bak şeklinde arz ve talep kanunlarının herşey yön vermesini ön plana çıkararak, planı ikinci plana atan anlayışları temsil etmeye çalışıyorlar. En kötü plan plansızlıktan iyidir şeklinde ifadeler duyarız. Bana sorarsanız bu doğru değildir. Önemli olan planın bir araç olmasının ötesinde plan

yapmakla, planlı bir şekilde kente müdahale etmekle hangi amaçları gerçekleştirmek istediğimiz önemlidir. Max Weber planın kendisi değil fakat onunla ulaşılmak istenen amaçların amaç rasyonelliğinin ön planda tutulması gerektiği her zaman söylemiştir. Bu açıdan baktığımız zaman kent ve çevre açısından yaratılan bir takım olumsuzluklar varsa bunlara planlı müdahale devletçilik ilkesinin doğrudan bir sonucudur demek yanlış olmaz. Diyarbakır Vali Konağı'nın duvarında yazılı olan sözlerden size örnek verdim. Türkiye geçirdiği tarihsel gelişme seyri itibarıyla zengin kültürel ve tarihsel mimari mirasa sahip ülkelerin başında geliyor. Dolayısıyla kentlerinde ve kasabalarında korunması gereken çok büyük değerler var. Bunları korumak, ulusçuluk ilkesi gereğidir. Nitekim belediyelerimiz şimdiye kadar tabiri caizse çarçur ettikleri bu türlü değerlere bir süreden beri hassasiyetle sahip çıkıyorlar. Tarihi Kentler Birliği adını taşıyan mahalli idareler hizmet birliği var. 1500 belediyemizden 400 kadarı bunun üyesidir. Ben onların danışma kurulunda çalışıyorum. Yakından görüyorum ki kurulduğu andan itibaren son 15 yıl içerisinde tarihsel, kültürel ve mimari değerler sahip çıkmakta adeta bir ekol hizmeti görmüştür ve belediyecilerimizin hem ülke içinde hem de başka ülkeleri gezip görmeleri sonucundaki bilinçlerini yüksek düzeye çıkmasına imkan vermiştir. Öteki ilkeler hakkında daha fazla durmayacağım.

Son olarak devrimcilik ilkesiyle ilgili birkaç söz söyleyerek konuşmayı kapatayım. Devrimcilik, ihtilalcilik anlamına gelmez. Devrimcilik ilkesi, altı oktan şunu ifade ediyor; yeniliklere açık olma. Gerçek ve büyük önder Mustafa Kemal, muasır medeniyet seviyesine erişmekten söz etmiştir. Muasır medeniyet seviyesi aynı yerde kalmıyor tabii, o da dinamik bir süreç. Geldiğiniz noktada ileriye bakmak zorundasınız. Dolayısıyla zaman zaman yeniliklere açık olmaktan, neyden bahsediyoruz? Yeninin yorumu her zaman yoruma açıktır. Her yeni yeni olmayabilir. Bazı yeniler eskiye öykünme ve geriye dönüş anlamına da gelebilir. Dolayısıyla kentlerimizi, kasabalarımızı ve ülkemizi çağdaş uygarlık düzeyine geliştirmek, yetiştirmek istiyorsak dogmatik eğitsel kurallara değil, fakat Atatürk'ün öngördüğü birinin önderliğinde bu çabaları gerçekleştirmek zorundayız. Hepinize sevgilerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Soru 1 : Hocam benim iki sorum olacaktı. Birinci sorum; Bizim anayasamızda çevre hakkı anayasal güvenceye kavuşturulmuş durumda ve bu hakkın yerine getirilmesinde anayasa, devleti ve bireyleri bir araya getiriyor. Devlet dediğimiz zaman bir çok kurum akla geliyor. Belediyelerin çevre hakkını yerine getirmesinde ne kadar sorumluluk alması gerektiğini düşünüyorsunuz? Neler yapmalılar? Özellikle Ankara'nın karnesi ne durumda? İkinci sorum ise; Son zamanların popüler kavramı yönetim birçok ilkeyi bünyesinde barındırmaktadır ve birçok alanda uygulanmaktadır. Yönetim, çevre konularına uygun mudur ya da uygulanırken nelere dikkat edilmelidir?

Prof. Dr Ruşen Keleş: Birincisi, Anayasanın 56. Maddesi, arkadaşımızın hatırlattığı gibi çevreyi korumak, geliştirmek, kirlenmesini önlemek ödevini çevre hakkının karşılığı olarak hem vatandaşa hem devlete yükler. Devlet geniş anlamda yerel

yönetimleri de kapsıyor. Her ne kadar yerel yönetimler bir kamu tüzel kişiliği olarak devlet tüzel kişiliğinin dışında ise de onlar da devlet kavramı içindedir ve onlara da büyük görevler düşüyor. Bu görevleri gereği gibi yapıp yapmadıkları çok şüphelidir. Yapanlar var, çok yapanlar var, iyi yapanlar var, çok kötü yapanlar var. Belediye kanunumuzda ve pek çok kanunumuzda buna ilişkin bir takım kurallar var. Ama sizin de tahmin ettiğiniz gibi belediyeler çevreyi koruma konusunda üzerlerine düşeni yapıyorlar dersem yanlış konuşmuş olurum. Ankara Belediyesi'ne gelince siz hukukçusunuz. Bir konu tartışılırken sanık sandalyesi boşsa tek taraflı olarak değerlendirme yapmış oluruz. Ta ki Ankara Belediyesi'nden burda arkadaşlarımız olsun ki onlar da burada cevap verme hakkına sahip olsunlar. Ben Atatürk Orman Çiftliği'nin bugünkü hale, acıklı duruma gelmesinin yarım sorumlusunun da belediye olduğu düşünüyordum.

Soru 2 : Ben Mimarlık 3. sınıf öğrencisiyim. Siz konuşmanızın başında "Atatürk'ün Ankara'yı başkent yapmasının yarattığı tarihsel fırsat, Orta Anadolu bozkırında gelişimin itici gücü olmuştur" örneğini vermiştiniz. Ben buna istinaden bir soru sormak istiyorum. Ülkemizdeki kentleşme ve imar planının sorunlarını ve gelişimi geri kalmış bölgelerimizin varlığını bu düşünceden uzak kalmış devlet politikalarına mı bağlıyorsunuz?

Prof. Dr Ruşen Keleş: Soru için teşekkür ederim. Bölgeler arası dengesizliklerin azaltılmasında veya giderilmesinde Ankara'nın başkent yapılması acaba bir model oluşturabilirmi sorusuyla çok yakından ilgilidir. Ben de o bağlamda söylemiştim bunu. Ne yazık ki o amaç gereği gibi gerçekleştirilememiştir. 1960'lı yılların başından beri biz planlı dönem içindeyiz diyoruz. Aslında ne kadar planlıdır tartışılabilir. Eğer 1963 yılında yürürlüğe giren 1.,2. hatta 3. Beş Yıllık Kalkınma planlarındaki bölgeler arası dengeli gelişme ilkeleri tam anlamıyla yaşama geçirilebilseymiş, devlet öncülük edebilseymiş, özel sektördeki kuruluşlar kendi sorumluluklarının tam anlamıyla bilincine varabilseymiş durum bugünkünden farklı olurmuş. Ama yine kısmen de olsa bugün Türkiye tek kentli bir ülke olmanın ötesindedir. İstanbul dışında Ankara, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Kayseri gibi birçok kentimizin yaşanabilecek yerler olduğunu –güvenlik sorunlarını dışlarsanız- söylemekle hata etmiş olmayız.

Soru 3: Buğra Hamzaçebi. Mimarlık 3. Sınıf öğrencisiyim. Günümüzde TOKİ olarak, toplu konut üretimi olarak özel sektör ve devlet işbirliğiyle büyük konutlar yapıldığını görüyoruz. Bunu gelişmiş dünya ülkelerinde bir modeli var mıdır?

Prof. Dr Ruşen Keleş: Çok var. Avrupa deyince gelişmişlik aklımıza geliyor. Afrika ve Güney Amerika deyince az gelişmişlik aklımıza geliyor. Ortadoğu deyince azgelişmişlik aklımıza geliyor. Bunlar arasında bir paralellik vardır. Genellikle Avrupa ülkelerinde her yönden. Gelişmişlik bir bütündür, bütünsellik içinde anlamak lazım. Bir tarafı gelişmiş öbür tarafı az gelişmiş olmaz bir ülkenin. Her yönüyle az gelişmiş ya da gelişmiş olur. Avrupa'da bu tür irrasyonel şeylere ya rastlamıyoruz ya da az rastlıyoruz. Ama Brezilya'da, Arjantin'de, Ekvador'da ve benzeri yerlerde bunun benzerlerini görebiliyorsunuz.

Soru 4: Mimarlık 3. Sınıf öğrencisiyim. Kentsel dönüşüm uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Prof. Dr Ruşen Keleş: Kentsel dönüşüm uygulamaları hakkında konuşmaya başlarsam yeni bir konferansın konusu olur. Buna zamanımız el vermiyor. Benim kentleşme kitabımda bir kaç sayfa o konularda yazdım. Kentsel yenileme bir gerekliliktir. Hem amacı konusunda hem de yöntemi konusunda saatlerce konuşabiliriz. Kamu yararına, toplum yararına kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesi için neler yapılabilir? Bugün yapılanların yapılmaması gerekir genel olarak dersem kısmen cevap vermiş olurum sorunuza. Kuzey Ankara girişini kastederek söylüyorum. TOKİ'nin yayınlarında bile ışık kirliliğinin kansere yol açtığına ilişkin yazılar okuyorum. Bu kadar yüksek binaların yapılıp yapılmaması gerektiği çeşitli yönlerden eleştirilebilir. Çevre ve ekolojik faktörlerin dikkate alınmamış olması gibi. Dar gelirli, eskiden gecekonduda oturanlar yerlerinden edilmişler. Temel insan haklarından biri olan konut haklarının çiğnenmiş olması da dahil olmak üzere pek çok sakıncası söylenebilir.

Soru 5: Feray Bayraktar. 3. Sınıf Mimarlık Bölümü öğrencisiyim. Ben aslında daha güncel bir konu hakkında soru soracağım size. Şu anda gündemde olan Saraçoğlu Mahallesi hakkındaki düşüncelerinizi merak ediyorum.

Prof. Dr Ruşen Keleş: Zannediyorum ondan vazgeçildiğine dair şeyler gördüm. Yani yıkılması değil de işlevini değiştirmek suretiyle. Her halde korunması gerekir diye düşünüyorum. Oturulamayacak durumda olsa da onun kullanılabilir, oturulabilir hale getirilmesi mümkündür. Nitekim 2006 yılında bir kanun çıktı ve bunları, bu tür eserlerin kültür varlıklarının, mimari eserlerin kullanılarak yaşatılması ya da yaşatılarak kullanılması. Kullanma ve koruma dengesinin nerede olacağı pek açık olmayan bir ifade aslında. Ama pekala ona yeni işlevler kazandırmak suretiyle ki bazı korumacı arkadaşlarımız da bu tezleri savunmuşlardır. Mutlaka bir tarafa atmanız gerekmiyor, ona yeni işlevler kazandırmak iktisadi açıdan karlı hale getirerek de ayakta tutabilirsiniz. Mutlak surette yıkılmaması gerekir. Bir de Cumhuriyet'e karşı olan ahlaki ödevlerimiz var. Onları da çoğu kez unutuyoruz.

Soru 6: Büşra Kesik. Ben de 2. Sınıf öğrencisiyim. Günümüzde Ankara'da birçok konut üretimi gerçekleşmekte ve bunun artık ihtiyaçtan fazla olduğunu görmekteyiz. Sizce bu kadar fazla ve ihtiyacın üzerinde konut üretilmesinin sebebi ne ve bunlar ne gibi sonuçlar doğurur?

Prof. Dr Ruşen Keleş: Tabi ben arzla talep arasında bir mukayese yapacak durumda değilim, bu durumu incelemedim. Ama yeni yapılan ve özellikle büyük bloklarda TOKİ tarafından gerçekleştirilen yapılarda pek çok boş konut olduğu görülüyor. Ve bu bir ölçüyse, işaretse arz fazlasının o zaman bu ekonomi bakımından oldukça büyük bir israftır tabii. Burada TOKİ öncülüğünde yapıldığı için burada bir noktaya değinmek istiyorum. TOKİ'nin uyguladığı yöntemlerden bir tanesi şudur: Zengin için konut yapmak, oradan elde edeceği kazançla orta halliler ve yoksul kesimin konut ihtiyacını karşılamak, hasılat paylaşımı diyorlar. Yani rant

yaratacaksınız, rantı paylaşmak suretiyle siz de bir anlamda devlet olarak rantıye durumuna gelip çözeceksiniz. Ben zannediyorum ki Türkiye Cumhuriye'nin yoksul ve dar gelirliilerin konut ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli kaynağı vardır. Yeterki yapmaması gereken israflardan, savurganlıklardan kaçınabilsin.

Soru 7 : Merhabalar ben Özlem Altun. Size şöyle bir sorum olacaltı. Gecekondu yığılmasından bahsettiniz. Hatta bunun kentteki oranının ne kadar büyük artış gösterdiğinden bahsettiniz. Kentleşme Politikası adlı kitabınızda daha detaylı bir şekilde bunları açıklıyorsunuz. Benim sorum şu olacaktı. Gecekondu birikiminin yerinde ve yerlisiyle iyileştirilmesi mümkün müdür sizce? Buna dair bir yarışma düzenleniyoruz şu anda. İstanbul Sarıyer ilçesinin iki farklı mahallesinde. Bunun mümkünlüğünü araştırmak üzere hem profesyonelle hem öğrenciye açık bir yarışma düzenlemekteyiz. Sizin görüşünüz ne olur bu konuda.

Prof. Dr Ruşen Keleş: Şimdi biliyorsunuz bir türlü gecekondu adını veremediğimiz olgu, 1966'ya kadar gelmiştir Türkiye'de. 10 tane kanun çıkarıldı. Hepsi gecekonduyla ilgili kanundur ama hiçbirinin adında bu gecekondu kanunudur denilmemiştir. 1966'da çıkan 775 sayılı yasa ilk kez gecekondu adını vermek cesaretini göstermiştir. Bu yasaya bakarsanız üç amacı var gecekondu politikasının; ıslah yani iyileştirme, sizin söylediğiniz işlemler bunun içerisine giriyor. Tasfiye ve önleme. Bir anlamda önleme de ilgilendirebilir. Fakat aslında bu amaçlar 1966'dan günümüze kadar başarıyla gerçekleştirilemediği içindir ki TOKİ veya başka çözümler arayarak devlet bu işin içine girme ihtiyacını duymuştur ve yerinde değil başka yerlerde. Bana sorarsanız bütün gecekondu için hepsi için geçerli olabilecek bir değerlendirme yapmak yerine her olaya kendi özel durumu açısından bakarak değerlendirmek gerekir. Mesela ben Ankara Havaalanına ger gidiş gelişimde hayıflanıyorum ve başımı o garip ışıklardan ters tarafa çevirmek ihtiyacını duyuyorum. Onların karşılarında olan gecekondu pekala sizin söylediğiniz gibi yerinde iyileştirilerek o insanların yaşamlarını sürdürebilecekleri yerlerdir. Ama bu ülkedeki bütün gecekondu için genelleştirme yapılabilecek bir değerlendirme olmayabilir.

Ö